

פרשת "שלח לך"

מאת ציפי הורן שלי

פרשת השבוע "שלח לך". בפרשה, יש כמה נושאים: שליחת המרגלים לתור את הארץ, הקרבת קורבנות, הקרבת קורבנות על מעשה שנעשה בשגגה, האיש שיצא לגושש עצים בשבת ונרגם למוות, ומצוות לבישת הציצית.

אני אתמקד בפרשת המרגלים, איך לא. ארוע שעסקו בו רבות, ועדיין הוא מזמין לדיון ושיחה. כאשר ניגשים לטקסט כזה, הדבר הראשון שעולה לראש זו השאלה – מה יש כבר לחדש לגבי פרשה זו? ואולי המטרה היא לא לחדש, אלא לבדוק ולתהות. ואולי זה צדדים של אותו המטבע.

הסיפור מוכר וידוע – שנים עשר מראשי שבטי ישראל נשלחו לתור את הארץ. ההוראה של הקדוש ברוך הוא היא פשוטה: "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם" (יג פסוק 2) ובפסוק שלאחריו נאמר: "וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים ראשי בני ישראל המה." זה בפסוק 3. ומכאן הכול מסתבך. משהו בהוראות בין הפיקוד העליון, קרי ה' ובין הרמטכ"ל קרי משה ובין הקצינים – משתבש. ועד שזה מגיע לעם, זה הופך לאסון.

יש לנו פירוט של שמות האנשים שנשלחו ולאיזה שבט הם שייכים. ואז יש הוראות של משה: "...ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר. וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה, החזק הוא הרפה, המעט הוא עם רב. ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה היא אם רעה ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים. ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ אם אין..." (פרק יג פסוקים 17-21)

רגע אחד – לעומת הוראה פשוטה של אלוהים למשה – לשלוח מרגלים שיתורו את הארץ, יש פה ארבעה פסוקים מלאים של פירוט מה המרגלים צריכים לבדוק. ומשה צודק – זה לא טיול של "הכול כלול". זו משימת ריגול, והוא מתדרך את האנשים מה הוא רוצה להשיג מהפעולה הזאת. וכמו כול מודיעין טוב – הוא רוצה מידע. הוא הולך למלחמה.

המרגלים תרו את הארץ במשך ארבעים יום.

המספר מתאר את הסיור המקיף שהם ערכו ואת מה שהביאו איתם לארץ. בחזרתם הם דיווחו על מה שראו: ארץ זבת חלב ודבש, והנה הפירות שלה. עד כאן בסדר. ואז "אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאוד וגם ילידי הענק ראינו שם." פ' 28.

ומכאן מתחילה מהומת אלוהים: כלב מנסה להשתיק אותם, העם מתחיל בהיסטריה הרגילה – בכי ודרישה לחזור למצרים, כלב ויהושע קורעים את ביגדיהם ואלוהים חוטף את הקירזה על העם.

ואני עוצרת כאן ושואלת – על מה הכעס הגדול שהיה כלפי המרגלים? על מה יצא הקצף?
הם ביצעו את המשימה שלהם. הם דיווחו מה הם ראו. זה שהעובדות לא מצאו חן בעיני
משה וכלב ויהושע – אומרת שבאופן אוטומטי הם לא אמרו אמת או טעו?
פרשנים רבים עסקו בשאלה ונתנו תשובות מגוונות. הפרשנות הקלאסית אומרת – המילה
"אפס" – אבל – היא הבעייתית, מפני שהמרגלים הוסיפו פרשנות למה שראו ולא דיווחו
באופן אובייקטיבי.

והשאלה היא: יש אמת אובייקטיבית? מהי אמת מה הוא שקר? האם אני יכול להמנע
מפרשנות, אינטרפטציה, מכול סוג, כאשר אני מעביר דברים?
לפני שנים לימדתי את המחזה "חפץ" של ליון אחרי השירה של ביאליק. תלמידים אמרו לי:
את אוהבת פחות את המחזה מאשר את השירה. "למה אתם חושבים כך?" שאלתי.
והתשובה – את קוראת אחרת את המחזה. לא ממש מהלב. והם צדקו – לכך לי שנים
להתחבר לחנוך ליון.

קחו שלוש או שלושה מורים לספרות ותנו להם לקרוא שיר, אותו שיר. באופן שהם יקראו
אותו יש איטרפטציה.

יצירה מוסיקלית. המנצח נותן פרשנות. אני מפנה אותכם לשמוע את אותה יצירה עם מנצח
אחר, או מבצע אחר – וזה שונה.

מי צודק? מהי האמת?

מלחמת יום הכיפורים פרצה בהפתעה. אני זוכרת היטב את אותו יום הכיפורים. הפתעה
גמורה. האומנם? בדיעבד מסתבר, שהיה סגן צעיר אחד, שהעביר מידע מאוד ברור ומדויק,
על הפעילות של צבא מצרים מעבר לתעלה. אלא מאי? הפרשנות – יש מי שחשב שאלה
תימרונים של הצבא המצרי בקנה מידה רחב. אחרים שהיו משוכנעים שהצבא המצרי לא יעז
לפתוח במלחמה לאחר המפלה בששת הימים. מה שנקרא – זחיחות הדעת. המידע לא
הועבר לדרג המדיני. וכול השאר היסטוריה.

עד היום, בכול אמצעי התקשורת ערב יום כיפור – מתראיינים ראש אמ"ן לשעבר וראש
המודיעין לשעבר – ומנהלים ויכוח, מתוך יריבות מרה, מי טעה ומי צדק. מי אמר וידע את
האמת.

האם זאת השאלה? או המסקנה היא המשמעותית – נדרשת מידה רבה מאוד של צניעות
כאשר אתה מופקד על מערכות כאלה. כאשר אתה מקבל החלטות בסדר גודל כזה – אתה
צריך לצמצם את האגו למינימום, ולהכיר בכך שיש כוחות הרבה יותר גדולים ממך
שמשיפיעים ומנהלים. שהיכולת האנושית להבין הכול – היא מוגבלת. כנראה שלהגיע
למסקנה הזו זה הרבה יותר קשה מאשר לריב מי צודק.

אז על מה הכעס הגדול כלפי המרגלים? ומה היה תפקידם כמי שנשלחו לאסוף מידע,
ולהזכיר – עם הוראות מאוד ברורות. אולי דווקא כלב ויהושע היו חדורים בבטחון עצמי רב
מדי עם ההבטחה "כי יכול נוכל לה."?

תלמידה שלי , ששירתה ביחידה מאוד מובחרת במודיעין, אמרה לי שהם נדרשו לתת חוות דעת על מידע שהגיע לידיהם. אלא שהם למדו לתת אותה עם הרבה הסתיגויות ושאלות שמתעוררות. אולי גם לכלב ויהושע היה משהו ללמוד? במיוחד יהושע – שכול חייו נלחם באותם אלה - ש יכול נוכל להם?

מעניין לראות שיהושע לא סותר את דיבריהם של המרגלים . הוא לא אומר שהם לא דוברי אמת אלא : "ויאמרו אל כול עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאוד מאוד." יד 7 . נו אז מה אם היא טובה מאוד ? עדיין יש עם שנמצא שם והוא אויב שמאיים.

ואיפה משה ? האם למשה לא היה נוח עם הדיווח של המרגלים, והיה לו נוח יותר עם הדברים של כלב ויהושע?

אלוהים כמובן כועס ויש לו אפילו רעיון – להמית את כולם בדבר, ולהצמיח עם חדש רק ממשה. איזה בטחון יש לבורא עולם שזה יהיה אחרת אני לא יודעת, אבל משה שלל מיכול בכול את הרעיון. מה יגידו העמים וכל זה. ואז באה ההחלטה להמית את כול דור העבדים במדבר.

מבחינה ספרותית יש פה מבנה נפלא. קיימת אנלוגיה בין המעשה לעונש: הדרך, היא מתארכת מאוד מאוד: כול יום של סיור בארץ יהפך לשנה של הליכה במדבר. העם התלונן – לו מתנו במדבר . הם קיבלו מה שבקשו: כולם ימותו במהלך הזמן הזה.

העם לא היה אדיש להחלטה האלוהית . הם לקחו קשה את הרעיון שכול דור הזה, שחוה את יציאת מצרים ואת מתן תורה, ימות במדבר, ושהם לא יזכו להיכנס לארץ ולראות אותה. פה קורה דבר מאוד מעניין. כאשר הם שמעו על האויב החזק שיש בארץ ישראל – הם מיד רצו לחזור למצרים ועשו יד אחת נגד משה. אבל – ברגע שהם שמעו שהם הולכים ללכת ארבעים שנה במדבר – ולא יכנסו לארץ, הם לא חזרו על הרעיון לחזור למצרים. יש פה נקודה מאוד משמעותית - העם **מודע** לכך שהם הולכים לעבור מסע מפרך במדבר , שבסופו הם לא יכנסו לארץ. כי בהגיון , הם יכלו בנקודה הנתונה הזאת – באמת למרוד במשה ולחזור למצרים, מה יש להם להפסיד? הם כבר יודעים את העונש. הם לא עשו זאת. הם התאבלו מאוד והם **קיבלו עליהם את הציווי האלוהי והגשימו אותו.**

אלבר קאמי , במסה "המיתוס של סזיפוס", הביא את הסיפור המיתולוגי כתובנה. סזיפוס נענש על ידי האלים שהוא ישא על גבו אבן גדולה וכבדה , לראש ההר , בידעה ברורה שהאבן תתגלגל בחזרה והוא ירד למטה כדי להעלות אותה שוב. זהו גורלו של האדם המודרני , אומר קאמי. באין אלוהים בעולמו ויש מודעות לקיום המוות, אז הסיבה לקיום היא מרד, חופש ודבקות במטרה כלשהיא.

זהו גורלו של העם אומרת התורה. אנחנו מורדים, ואנחנו מתלוננים , ואנחנו ממררים את החיים למנהיגים שלנו באשר הם , – אבל אנחנו דבקים במטרה. מאוד מודעים למאבק על

הארץ הזאת ועל חיינו כעם ואנחנו מקבלים את הציווי האלוהי וממשים אותו – למרות שאנחנו יודעים שאנחנו הולכים לשלם על כך מחיר גבוה. **זוהי האמונה בהתגלמותה.**

העם הבין שטעה בשיקול דעת. " וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר לאמור – הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' – כי חטאנו." 39. העם הבין שטעה ומחליט לעלות לארץ ישראל, להיכנס אליה. משה מזהיר אותם, שזה לא רצונו של האל כרגע. הם מאוד להוטים לתקן את הטעות שלהם – מנסים להיכנס, ואז הכנענים והעמלקים – היכו אותם לפי חרב, והם נהרגו.

מסתבר, שאי אפשר לתקן טעות בכול זמן שנרצה. גם לתיקון יש זמן, עת וחפץ משלו. לא פעם קורה שאנחנו רוצים מאוד לתקן – לבקש סליחה על שפגענו או לרצות מישהו - ואנחנו לא נותנים את הדעת על איך עושים את זה, מתי עושים את – ואז זה פשוט מתפוצץ לנו בפנים, והכעס והתסכול רק תופסים תאוצה. עם כול הלהיטות והרצון לרצות את האל – צריך לקחת נשימה עמוקה לפעמים ולחכות לשעת רצון, וצריך לדעת לזהות שעה כזו.

אם כך, פרשת השבוע שלנו מלמדת אותנו שאמת היא דבר מסובך ומלא סתירות פנימיות, וניגודים ומלאה במשמעויות שונות. , שגורלו של העם הוא להאבק על הארץ, שאנחנו כעם מודעים לכך שארץ ישראל ניקנת ביסורים, ואנחנו במודעות מלאה ממשיכים להאבק על הקיום בארץ הזאת, ובכך אנחנו מקיימים את הציווי האלוהי, שאנחנו צריכים להיזהר מה אנחנו מבקשים ושהחיים הם עיתוי...
שבת שלום.